

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA BEDEN EĞİTİMİ DERS HEDEFLERİNİN GERÇEKLEŞME DÜZEYİ

Yalçın TAŞMEKTEPLİĞİL¹ Çetin YILMAZ² Osman İMAMOĞLU¹
Ertan KILCIGİL³

Geliş Tarihi: 16.05.2006
Kabul Tarihi:20.09.2006

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; İlköğretim programındaki Beden Eğitimi ders hedeflerinin gerçekleştirme düzeyini belirlemektir. Araştırma, Samsun il ve ilçelerindeki 300 ilköğretim öğrencisi ve 93 Beden Eğitimi Öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analiz, 'ki – kare' testi ile yapılmıştır.

Çalışma sonunda; haftalık beden eğitimi ders süresinin, dersle ilgili genel ve özel amaçlara ulaşabilmek için yeterli olmadığı, öğretmenlerin planları hazırlarken müfredatın tamamına değil, daha çok bildikleri konulara öncelik verdikleri, okullarda yeterli tesis ve malzeme bulunmadığı ve sportif faaliyetlere okul idarelerinin yeterli desteği vermediği belirlenmiştir.

Bu sonuçlara göre; beden eğitimi dersinin fonksiyonelliğini mevcut durumdan daha ileriye taşımak için okulların müşterek kullanabileceği spor tesislerinin yapılması ve beden eğitimi ders formatının seçmeli spor dersi şekline dönüştürülerek bunlara ihtisas sahibi beden eğitimi öğretmenlerinin görevlendirilmesi uygun olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Beden Eğitimi Öğretmeni, Beden Eğitimi Ders Hedefleri

REALIZATION LEVEL OF PHYSICAL EDUCATION LESSON'S PURPOSES IN PRIMARY EDUCATION SCHOOLS

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the realization level of Physical Education Lesson's purposes in primary education schools.

The investigation includes 300 primary education students and 93 Teacher of Physical Education in Samsun and its counties. Statistical analysis is made with test 'chi-square'.

At the end of this study; it was determined that weekly time of physical education courses not sufficient to reach general and private purposes related to this lesson, the teachers give importance to the subject, which they know well, without giving importance to all items, when they prepare plans; sufficient facility and material does not exist in the schools and school administrations does not give sufficient importance to sportive activities.

On the basis of these results; common sportive facilities, which the schools can use, must be founded to develop current position of functional structure of physical education course and format of physical education course must be converted to selective sportive course and specialist physical education teachers must be appointed.

Key Words: Physical Education, Physical Education Teacher, Course Purposes for Physical Education.

GİRİŞ

Eğitimin en temel ilkelerinden biri insanları, zihni ve bedeni yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmektir. Kuşkusuz bireylerin bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı ve mutlu olması, toplumsal kalkınmanın da önde gelen koşullarındandır. Dolayısıyla beden eğitimi dersi, öğrencilere sağlıklı aktivite alışkanlığı kazandırmak ve en uygun bir fiziksel uygunluğu hayat boyu devam ettirmek biçiminde belirginleşen amaçları kapsamaktadır (1).

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

² Balıca İlköğretim Okulu Beden Eğitimi Öğretmeni/SAMSUN

³ Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

İlköğretim kurumlarında uygulanacak beden eğitimi ve spor etkinlikleri bilhassa, çocukların motor beceri ve yeteneklerini geliştirmek, olumlu davranışlar kazanmalarını sağlamak, sporu alışkanlık halinde sürdürmelerini ve sağlıklı olabilmelerini temin etmek yönünden önemlidir (2). Bu sebeple beden eğitimi derslerinin ilköğretim okul programlarında yeterince yer alması son derece değerli kabul edilmelidir. Ancak beden eğitimi ders alanlarının spor salonu, spor sahası, okul bahçesi gibi farklı mekânlar olması, öğretmen-öğrenci iletişim ve etkileşimi bakımından bu dersi diğerlerinden farklı yapmakta ve bu farklılıklar da beraberinde öğretmene daha fazla fiziksel, duygusal, bilişsel görev ve sorumluluk yüklemektedir (3). Esasen beden eğitimi ve spor faaliyetleri okullarda ders içi ve ders dışı zamanlarda genel eğitimin tamamlayıcısı olarak verilmekte ve bu faaliyetler içerisinde birey, bir bütün olarak ele alınmaktadır. Genellikle bu hedeflerde sağlanacak gelişim, uygulamaların haftalık sayısı ve süresi, kullanılan tesis, alan ve yeter sayıdaki nitelikli beden eğitmeni varlığı ile doğrudan ilişkili görülmektedir (4). Bunun yanı sıra özellikle ilköğretim okullarındaki beden eğitimi derslerine karşı öğretmen ve idarecilerin olumsuz tutumları da bir problem gibi değerlendirilmektedir.

Türk eğitim sisteminde beden eğitiminin hedefleri ve gerçekleşme düzeyi hakkında çok sayıda araştırma yapılmış olmasına karşın bu konuda sistemi bütünüyle ele alan alternatif bir model çalışması yoktur.

Buradan hareketle bu çalışma, ilköğretim beden eğitimi dersindeki genel ve özel hedeflerin gerçekleşme durumunu değerlendirerek bu konuda yeni yaklaşımlar sunmayı amaçlamaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Samsun il ve ilçelerindeki 10 ilköğretim okulunda öğrenim gören (139 kız 161 erkek) 300 sekizinci sınıf öğrencisi ile 22'si bayan, 71'i erkek toplam 93 beden eğitimi öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bilgiler anket yolu ile toplanmıştır. Konunun uzmanlarına danışılarak hazırlanmış anketlerden öğrencilere yönelik olanı 20, öğretmenlere yönelik olanı da 27 sorudan oluşmuştur. Anketler deneklere verilmeden önce 50 öğrenci ve 20 öğretmen üzerinde pilot bir uygulama yapılmış ve gerekli düzeltmelerden sonra deneklere sunulmuştur.

Araştırmanın İstatistiksel değerlendirmesi; SPSS programında verilerin uygun dağılımda olduğu belirlendikten sonra frekans (f), yüzde (%) ve ki-kare değerlerine bakılarak yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi; $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerle İlgili Bulgular:

Tablo 1. Kulüplerde Spor Yapmak, Beden Eğitimi Dersini Sevmek ve Ders Sonrası Yorgunluk Duymak Durumu

Spor Kulübünde Spor Yapmak	f	%	Beden Eğitimi Dersini Sevmek	f	%	Dersten Sonra Yorgunluk Duymak	f	%
Evet	38	12,7	Evet	269	89,7	Evet	31	10,3
Hayır	262	87,3	Kısmen	20	6,7	Bazen	62	20,7
			Hayır	11	3,7	Hayır	207	69
Toplam	300	100	Toplam	300	100	Toplam	300	100

Tablo 2. Beden Eğitimi Dersini Sevmeme Sebepleri

Beden Eğitimi Dersini Sevmeme Sebebi	f	%
Konular Sıkıcı Geliyor	39	13
Öğretmeni Sevmiyorum	15	5
Spor İlgimi Çekmiyor	11	3,6
Derste Çok Fazla Yoruluyorum	6	2
Hareketleri Yapamayınca Arkadaşlarım Alay Ediyor	7	2,3
Yanıtsız	222	74
Genel Toplam	300	100

Tablo 3. Sporun Dersleri Olumsuz Etkilemesi ve Beden Eğitimi Dersinin Sosyal İlişkilere Etkisi Durumu

Sporun Dersleri Olumsuz Etkilemesi	f	%	Beden Eğitiminin İlişkileri Geliştirme Durumu	f	%
Evet	15	5	Evet	167	55,7
Kısmen	41	13,7	Kısmen	73	24,3
Hayır	244	81,3	Hayır	60	20
Toplam	300	100	Toplam	300	100

Tablo 4. Beden Eğitimi Dersinde Serbest Oyun İçin Ayrılan Zaman Dağılımı Durumu

Serbest Oyun İçin Ayrılan Zaman	f	%
15 – 20 dakika	34	11,3
25 – 30 dakika	27	9
40 dakika	175	58,3
40 dakika üzeri	64	21,3
Toplam	300	100

Tablo 5. Beden Eğitimi Dersinde İşlenen Spor Konularının Dağılımı Durumu

Beden Eğitimi Dersinde İşlenen Spor Konuları	f	%
Takım Sporları	291	97
Atletizm	233	77,6
Mücadele Sporları	91	30,3
Folklorik Konular	92	30,6

Tablo 6. Beden Eğitimi Derslerinde Yeni Spor Dalı Öğrenilmesi ve İlgilenilen Spora Yönelimde Dersin Etkisi Durumu

Ders ile Yeni Bir Spor Öğrenilmesi	f	%	Spor Dalına Yönelmede Dersin Etkisi	f	%
Evet	172	57,3	Evet	154	51,3
Hayır	127	42,3	Kısmen	64	21,3
Toplam	299	99,7	Hayır	82	27,3
Yanıtız	1	0,3			
Genel Toplam	300	100	Toplam	300	100

Tablo 7. Spor Dalı Becerilerinin Öğrenilme Yeri ve Beden Eğitimi Derslerinde Yeteneğin Ortaya Çıkma Durumu

Yeteneklerin Öğrenilme Biçimi	f	%	Dersi ile Yeteneğin Ortaya Çıkma Durumu	f	%
Beden Eğitimi Derslerinde	204	68	Evet	195	65
Spor Kulüplerinde	38	12,7			
Sokaklarda	46	15,3	Hayır	105	35
Diğer	12	4			
Toplam	300	100	Toplam	300	100

Tablo 8. Cinsiyet İle Spor Kulübünde Spor Yapma Arasındaki İlişki Durumu

Cinsiyet	Herhangi Bir Spor Kulübünde Spor Yapma					
	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Kız	8	5,8	131	94,2	139	100
Erkek	30	18,6	131	81,4	161	100
Toplam	38	12,7	262	87,3	300	100

p>0,05

Tablo 9. Cinsiyet ile Beden Eğitimi Dersini Sevme Arasındaki İlişki Durumu

Cinsiyet	Beden Eğitimi Dersini Sevme Durumu							
	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	118	84,9	12	8,6	9	6,5	139	100
Erkek	151	93,8	8	5	2	1,2	161	100
Toplam	269	89,7	20	6,7	3,7	11	300	100

p>0,05

Tablo 10. Cinsiyet ile Beden Eğitimi Dersinden Sonra Yorgunluk Hissetme Arasındaki İlişki Durumu

Cinsiyet	Beden Eğitimi Dersinden Sonra Yorgunluk Hissetme Durumu							
	Evet		Bazen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kız	12	8,6	100	71,9	27	19,4	139	100
Erkek	19	11,8	107	66,5	35	21,7	161	100
Toplam	31	10,3	207	69	62	20,7	300	100

p>0,05

Öğretmenlerle İlgili Bulgular:**Tablo 11.** Haftalık Ders Süresi, Araç-Gereç Yeterliliği, Araç-Gereçlerin Ortak Kullanımı ve Okullardaki Bazı Donanımların Bulunma Durumu

Haftalık ders süresi yeterliliği	f	%	Ders araç yeterliliği	f	%	Okullardaki gerecin ortak kullanımı	f	%	Giyinme odası mevcudiyeti	f	%	Spor odası mevcudiyeti	f	%
Evet	15	16,1	Evet	10	10,8	Evet	19	20,4	Evet	34	36,6	Evet	61	65,6
Kısmen	24	25,8	Kısmen	28	30,1	Kısmen	74	79,6	Kısmen	59	63,4	Kısmen	32	34,4
Hayır	54	58,1	Hayır	55	59,1	Hayır	93	100	Hayır	93	100	Hayır	93	100
Toplam	93	100	Toplam	93	100	Toplam	93	100	Toplam	93	100	Toplam	93	100

Tablo 12. Öğrencilerde İstendik Davranışların Oluşmasını Etkileyen Faktörlerin Dağılımı

Öğrencilerde İstendik Davranışların Oluşmasını Etkileyen Faktörler	f	%
Tesis	91	97,8
Araç, Gereç	80	86
Sınıf Mevcudu	51	54,8
Hava Şartları	57	61,2
Diğer	9	9,6

Tablo 13. Ders İşlenişinde Kullanılan Öğretim Metotlarının Dağılımı

Ders İşlenişinde Kullanılan Öğretim Metotları	f	%
Eşli Çalışma Yöntemi	72	77,4
Katılım Yöntemi	64	68,8
Gösteri	74	79,5
Komut	63	67,7
Katılım	51	54,8
Alıştırma	41	44
Kontrol	47	50,5
Yönlendirilmiş Buluş	27	29
Problem Çözme	23	24,7
Diğerleri	7	7,5

TAŞMEKTEPLİGİL, Y., YILMAZ, Ç., İMAMOĞLU, O., KILCIĞİL, E., "İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Ders Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi"

Tablo 14. Müfredat Konularının Yıllık Plana Dağılımında Öğretmen Tercihleri

Müfredat Konularının Yıllık Plana Alınma Şekli	f	%
Bütün Konulara yer veririm	74	79,5
Bildiğim konulara yer veririm	36	38,7
Zorlandığım konulara az yer veririm	34	36,5
Branş konularına uzun yer veririm	40	43
Hava şartlarına ve malzemeye göre dağıtırım	86	92,4

Tablo 15. Bayram Hazırlık Dönemlerinde Plandaki Konuları İşleme ve Alan Öğretmenlerinin Derslere Girme Durumu

Bayram Hazırlık Çalışmaları Süresince Plandaki Konuların İşlenme Durumu	f	%	4. ve 5. sınıf Beden Eğitimi Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmeni Durumu	f	%
Evet	24	25,8	Evet	40	43
Kısmen	42	45,2	Hayır	53	57
Hayır	27	29	Toplam	93	100
Toplam	93	100			

Tablo 16. Öğretmenlerin İhtisas Dışı Konulardaki Verimliliğine İnanma Durumu

İhtisas Konuları Haricindeki Konularda Verimli Olduğuna İnanma	f	%
Evet	53	57
Kısmen	37	39,8
Hayır	3	3,2
Toplam	93	100

Tablo 17. Öğretmenlerin Egzersiz Planlamalarında Dikkat Ettikleri Hususlar ve Serbest Oyuna Bıraktıkları Zaman Durumu

Egzersiz Planlamaları Yaparken Dikkat Edilenler	f	%	Serbest Oyun İçin Ayrılan Zaman	f	%
Yarışmalara Öğrenci Hazırlamak	84	90,3	Hiç	4	4,3
Genel Sportif Etkinlikler Yapmak	71	76,3	10 – 20 dakika	39	41,9
Okul Takımları Çalıştırmak	70	75,2	25 – 35 dakika	25	26,9
Rekreatif Oyunlar Oynatmak	37	39,7	Bir Ders saati	25	26,9
Diğerleri	9	9,6	Toplam	93	100

Tablo 18. Sportif Gelişmeye Etki Eden Bazı Unsurlar ve Beden Eğitimi Dersinin Öğrencileri Spora Yönelme Durumu

Sporcu Velileri ile Sorun Yaşamak	f	%	Okul İdaresinin Sportif Etkinliklere Katkısı	f	%	GSGM* ile M.E** Md.lüğü Arası Eşgüdüm	f	%	Beden Eğitimi Dersinin Öğrencileri Spora Yönelmesi	f	%
Evet	30	32,3	Evet	46	51,6	Evet	8	8,6	Evet	72	77,4
Bazen	33	35,5	Bazen	28	30,1	Bazen	30	32,3	Bazen	18	19,4
Hayır	30	32,3	Hayır	17	18,3	Hayır	55	59,1	Hayır	3	3,2
Toplam	93	100	Toplam	93	100	Toplam	93	100	Toplam	93	100

*Gençlik Spor Genel Müdürlüğü

**Milli Eğitim

Tablo 19. İhtisas Sahip Öğretmenlerin Derslere Girmesinin Bazı Sonuçlara Etkisi Durumu

Öğretmenlerin Kendi Branşlarında Derslere Girmesinin Kaliteli Sporcu Yetiştirmesine ve Sporda Çeşitliliğe Etkisi	f	%
Kaliteli Sporcular Olur	25	26,9
Amatör Sporcu Sayısı Artar	10	10,8
Kaliteli Sporcular Olur- Amatör Sporcu Artar	40	43
Kaliteli Sporcular Olur - Amatör Sporcu Artar – Diğerleri	15	16,1
Değişim Olmaz	2	2,2
Diğerleri	1	1,1
Toplam	93	100

Tablo 20. Öğrencinin Seçmeli Spor Branşına Yönelmesinde İhtisasa Sahip Öğretmenlerin Etkisi Durumu

Öğretmenlerin Kendi Branşlarında Derslere Girmesinin ve Öğrencinin Seçmeli Spor Branşına Yönelmesinin Mevcut Duruma Etkisi	f	%
Evet	49	52,7
Kısmen	31	33,3
Hayır	13	14
Toplam	93	100

Tablo 21. Araç Gereç Yeterliliği İle Okul İdaresinin Sportif Etkinliklere Katkısı Arasındaki İlişki Durumu

Yeterli Ders Araç-Gereç Durumu	Okul İdaresinin Sportif Etkinliklere Katkısı							
	Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Evet	9	90	-	-	1	10	10	100
Kısmen	15	53,6	9	32,1	4	14,3	28	100
Hayır	24	43,6	19	34,5	12	21,8	55	100
Toplam	48	51,6	28	30,1	17	18,3	93	100

p<0.05

TARTIŞMA

Sporun yaşam biçimi haline dönüştürülebilmesinde ve bir disiplin olarak hayata aktarılmasında spor kulüpleri önemli bir rol oynar. Ancak bu çalışmada Öğrencilerin % 87,3'ünün kulüplerde spor yapmadığı görülmektedir (Tablo 1). Cinsiyet ile kulüp sporcusu olma arasında anlamlı bir fark yoktur (p>0,05, Tablo 8). Kulüplü öğrenci sayısının az olması amatör spor açısından üzücüdür. Esasen bu sonuç spor kulüplerinin sayısal yetersizliği ile açıklanabileceği gibi okulların öğrencileri spor kulüplerine yönlendirmede etkisiz olduğu biçiminde de değerlendirilebilir.

Genel olarak öğrenciler beden eğitimi derslerine diğer derslerden daha fazla ilgi gösterirler ve bu derse karşı tutumları olumludur (5). Bu çalışmada da beden eğitimi dersini sevenlerin (kısmen de dahil) % 96,4 nispetinde olması söz konusu yargıyı desteklemektedir (Tablo 1). Her iki cinsiyet gurubunda beden eğitimi dersini sevenler, sevmeyenlerden fazladır. Cinsiyet ile beden eğitimi dersini sevmeye arasında anlamlı bir fark yoktur (p>0,05, Tablo 9). Bu sonuç derse olan ilgi ve isteklilik bakımından sevindiricidir. Bu anlamda öğrencilerin çoğunluğunun (% 69) beden eğitimi dersinden sonra yorgunluk duymadığını ifade etmesi (cinsiyet ile yorgunluk hissi arasında istatistiksel anlamlılık yoktur (p>0,05, Tablo 10); dersten zevk almak ve dersi sevmek duygusu ile ilişkilendirilebilir. Buna karşın Lirgg (6), araştırmasında; kız öğrencilerin farklı cinsiyet grupları ile işlenen derslerde becerilerini geliştirmek için daha az fırsat bulabildiğini ve öğretmenle etkileşimlerinin daha az olduğunu ifade etmektedir.

Diğer yandan öğrenciler, beden eğitimi dersini sevmemeyi sırasıyla; 'konuların sıkıcılığı, öğretmeni beğenmeme, bireysel ilgiyi çekmeme ve hareketler yapılmadığında arkadaşlarca alay edilme' gibi sebeplerle açıklamaktadırlar (Tablo 2). Beden eğitimi dersi sayesinde öğrencilerin; % 57,3'ünün yeni bir spor dalı öğrendiği anlaşılmaktadır (Tablo 6). Çocuk yaşlarda; fiziksel, duygusal ve sosyal yararlar sağlayan motor becerilerin ortaya çıkma oluşumu, çocuğun daha aktif ve daha yararlı bir yaşam standardı sağlamasına yardım edebilir. Eğitimciler, gelişen motor yetenekler sayesinde çocuğun kendine güvenli olacağını öne sürmektedirler (7). Bu araştırmanın bulguları İlköğretim okullarındaki beden eğitimi ders mekânının genellikle okul bahçeleri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu kurumlarda tesis ihtiyacı başlıca bir sorundur. Oysa beden eğitimi ders uygulamalarından istenilen yararı temin etmek ve öğrencileri erken dönemde spora yönlendirmek yeterli fiziki ortam ihtiyacını gündeme getirmektedir. Ayrıca okullardaki malzeme eksikliğinin de ciddi boyutlarda olduğu bilinmektedir. Çalışmada beden eğitimi dersinin sosyal ilişkilerin gelişmesinde etkili ve kısmen etkili olduğuna inanan öğrenciler % 80 nispetindedir (Tablo 3). Gerçekten sportif aktiviteler yoluyla fiziksel gelişmelerinin ve becerilerinin artırılması, çocukların bireysel, duygusal ve sosyal gelişimlerine de katkı sağlar (5). İlköğretim öğrencilerinin bu gerçekliğin farkında olması son derece güzel bir gelişmedir. Öğrencilerin % 58,3'ü beden eğitimi dersinde serbest oyun için bir ders saatinin ayrıldığını belirtmişlerdir (Tablo 4). Buna göre iki saatlik beden eğitimi dersinde öğrencilerin, bir ders saatinde konu işlendiği ikinci saatinde de serbest kaldıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin dersi sevmeleri, daha istekli ve gönüllü katılımında bulunmaları öğretmenlerin bu tür tutum ve davranışları ile ilişkilendirilebilir. Beden Eğitimi dersinde işlenen spor konularında; daha çok takım sporları ve atletizmin birlikte işlendiği; genel olarak ise işleniş yoğunluğuna göre sıraya konduğunda; 'takım sporları, atletizm, folklorik konular ve mücadele sporları' olduğu görülmektedir (Tablo 5). Aslında spor eğitimcilerinin beden eğitimi derslerinde bazı spor türlerine ağırlık vermek suretiyle onları öğrencilere benimsetmeleri ve uygulatmaları mümkündür. Bu durum çocukların ileriki yıllarda

TAŞMEKTEPLİGİL, Y., YILMAZ, Ç., İMAMOĞLU, O., KILCIGİL, E., “İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Ders Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi”

spora katılımları açısından da önemlidir. Zira bireylerin geçmişte kazandıkları tecrübe ve alışkanlıktan dolayı spora katılabildikleri görülmektedir (8). Gerçekten çok sayıda öğrencinin (% 51,3) halen ilgilendikleri spor dalına yönelmelerinde beden eğitimi dersinin etkili olduğu söylenebilir (Tablo 6). Nitekim Yenel ve arkadaşlarının (2) yaptığı bir çalışmaya göre, öğrencilerin herhangi bir spor dalında bilgi ve becerilerini daha çok beden eğitimi derslerinde öğrendikleri belirtilmektedir. Diğer yandan öğrencilere göre (% 65) beden eğitimi dersi, onlarda var olan fakat daha önce bilmedikleri bir sportif özelliğin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Tablo 7). Doğrusu beden eğitimi ve spor, bireyin keşfedilmemiş özelliklerini ve yaratıcı yönünü harekete geçiren önemli bir faktördür. Öğretmenlerin büyük kısmı (% 58,1) haftalık beden eğitimi ders saatini yeterli görmemektedir (Tablo 11). Günümüzde 1-2 saatlik beden eğitimi dersi ile çocukların fizyolojik gelişimlerinin sağlanamayacağı, bunun için haftada en az üç kez egzersiz yapmanın gerekli olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir (9). Araştırma bulgularına göre öğrencilerde istedik davranışların oluşmasını etkileyen faktörlerin başında tesis, araç – gereç durumu, hava şartları ve öğretici gelmektedir (Tablo 12). Çok sayıda öğretmen (% 59,1) yeterli araç gerece sahip olmadığı gibi bölgedeki ders malzemelerini de diğer okullarla ortak kullanmamaktadır (Tablo 11). Oysa araç gereç materyali dersin çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesinde son derece önemlidir. Kaldı ki ders materyalinin yetersizliği dersin daha çok öğretmen merkezli işlenmesi sonucunu doğurur ve bu motivasyon unsurunu harekete geçirmede ve dersin hedef davranışlarına ulaşmada ciddi sorunlara yol açabilir. Aynı şekilde öğretmenler (%63,4) görev yaptıkları okullarda öğrencilere ait giyinme odası bulunmadığını da ifade etmektedirler (Tablo 11). Bu durum öğrencilerin ders öncesi hazırlıklarını yapamamalarına veya derse geç kalmalarına sebep olabilir. Bunun yanında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun spor odasına sahip olduğunu bildirmesi (Tablo 11) olumlu bir gelişmedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki Türkiye’de beden eğitimi dersi, uygulamada karşılaşılan zorluklar ve eksiklikler sebebiyle hedefleri ve bireysel beklentileri karşılamaktan uzaktır (10). Bu sonucun genel olarak bizim çalışmamızla örtüştüğü söylenebilir. Bu araştırmada öğretmenlerin ders işlemede tercih ettiği yöntemler kullanım sıklığına göre; ‘gösteri, eşli çalışma, komut, katılım, alıştırma’ biçiminde sıralanmaktadır (Tablo 13). Aslında yöntem ve tekniklerin her birinin kullanılması için gerekli koşullar, birbirinden farklı olabilir. Bu nedenle başarılı öğretim için, öğretmenlerin bu yöntemler arasından kendilerine, öğrencilerine, araç-gerece, konu alanına ve kazandırmak istedikleri davranışlara en uygun olanını seçmeleri önemlidir. Bunun yanı sıra yıllık plan hazırlanırken iklim ve mevsim şartları, okulun sahip olduğu alan, ders geçmeleri ve öğrenci seviyesi arasında bağlantı kurulmalıdır. Böylece yıllık plan gözden geçirilir ve aylara dağıtılarak düzenlenir. Araştırmada, öğretmenler müfredat konularını; öncelikle hava şartlarına ve malzemeye göre, daha sonra sırasıyla bütün konulara, branş konularına ve en son olarak da zorlandığı konulara öncelik vermektedirler (Tablo 14). Planların yıl boyunca aksatılmadan yürütülmesi çoğu zaman mümkün değildir. Bilhassa bayram hazırlık çalışmaları süresince dersler kesintiye uğrayabilmekte ve birçok konu eksik kalabilmektedir. Nitekim bu çalışmada öğretmenlerin ancak %25,8’i söz konusu dönemlerde derslerin işlenebildiğini belirtmektedir (Tablo 15). Esasen ‘milli bayramların ve kurtuluş günlerinin anlamını ve önemini kavrayabilme, törenlere katılmaya istekli olabilme’ hedefi (2104 sayılı tebliğler dergisi, 1982) beden eğitiminin genel amaçları arasında yer alır. Fakat özellikle ikinci dönem kutlanacak bayramlar öncesi yapılan çalışmalar öğrencilerde derslerle ilgili motivasyon problemlerine ve verim düşüklüklerine sebep olabilmektedir. Bu durum öğrencilerin dikkat, disiplin ve motivasyonları açısından da problem teşkil etmektedir. Bu nedenle bayram ve kutlama programı hazırlık çalışmalarının anlam kaybına uğratılmadan yeniden ele alınıp değerlendirilmesinde ve ortaya çıkacak bilgiler çerçevesinde uygulanmasında büyük faydalar vardır. Öte yandan, ilköğretim okullarında beden eğitimi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada; ilköğretim okullarındaki beden eğitimi öğretmenlerinin ders içi-dışı görevlerinin fazla olduğunu ortaya koyan bulgulara rastlanmıştır (11). Gerçekten müfredatın işlenmesi, bayram hazırlıkları, ders dışı egzersiz çalışmaları ve okul takımları yarışma programları beden eğitimi öğretmenlerini yoğun bir iş yükü sorumluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Beden eğitimi öğretmen sayılarındaki yetersizlik dikkate alındığında bu sorunun boyutları daha kolay anlaşılabilir. Ancak bütün bunlara rağmen beden eğitimi dersinin öğrencileri spora yöneltmesi hakkındaki öğretmen görüşleri yine de olumludur (Tablo 19). Nitekim 1976 yılında yapılan çok eski bir araştırmada (12); 4. ve 5. sınıfta beden eğitimi derslerine çoğunlukla (% 75,3) branş öğretmenlerinin gelmediği söylenmesine rağmen, yıllar sonra yapılan bizim çalışmamızda da 4 ve 5. sınıf beden eğitimi derslerine beden eğitimi öğretmenlerinin yerine farklı branş öğretmenlerinin girmesi (% 57,0) üzücüdür (Tablo 15). Aslında beceri ve yeteneklerin erken yaşlarda ortaya çıkarılması, alışkanlıkların kazandırılması ve kazanılan alışkanlıkların ileriki yaşlarda sürdürülmesi dersin branş öğretmenleri tarafından verilmesi ile mümkün olabilir. Nitekim Yenel ve arkadaşlarının (2), çalışmasında; ilköğretim birinci devrede genellikle beden eğitimi öğretmeni olmadığı, derslerin boş geçtiği veya amaç dışı kullanıldığı, eğitim formasyonu eksikliği nedeniyle derslerin eksik ve yanlış yapıldığı, boş zaman olarak algılandığı ve çocuğun hareket gereksiniminin yeterince karşılanamadığı ifade edilmektedir. Bizim çalışmamızda egzersiz planlaması; öncelikle ‘yarışmalara öğrenci hazırlama’, sonra ‘genel spor etkinlikleri düzenleme’ ve son olarak da ‘okul takım çalışmaları yapma’ (Tablo 17), biçimindedir. Egzersiz çalışmalarının, sadece okul takımlarında görevli olan öğrencilere yöneltilmesi, kuşkusuz az sayıda öğrencinin aktiviteye katılabilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla bu durum beden eğitimi dersinin temel hedeflerine uygun düşmeyen bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Anlaşılan o ki, öğretmenler büyük oranda diğer öğrencilerin aktivite ihtiyaç ve çeşitlenmesini derslerde yaklaşık 40 dakikalık bir serbest oyun uygulaması ile gidermektedir (Tablo 17). Elbette bu yöntemin geçerliliği tartışılabilir. Çünkü araştırmalar çocuklardaki hareket gereksiniminin genç ve erişkinlerdekinin bir kaç katı olduğunu, özellikle ilköğretim çağındaki çocukların derslerde

oturarak hareketsiz kalma zorunluluğunun onlarda fiziksel ve psikolojik bir yük oluşturduğunu, bu yükün ancak oyun ve spor gibi etkinliklere katılarak giderilebileceği yönünde sonuçlar ortaya koymaktadır (12). Araştırmamızda sportif gelişmeye etki eden diğer bazı unsurlara bakıldığında; sporcu öğrenci velileri ile sorun yaşayan ve yaşamayan öğretmen sayısının eşit olduğu (%32.3), fakat buna 'bazen' yanıtları da ilave olduğunda (%67,8) bu konuda önemli sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır (Tablo 18). Şüphesiz bu sorunların kaynağında çocukların gelecekle ilgili kaygılar vardır. Bu yüzden söz konusu endişeleri ortadan kaldırmadan bu çatışmalara son vermek mümkün görünmemektedir. Ancak bilinmelidir ki beden eğitimi dersinin diğer dersleri olumsuz etkilemesi konusunda öğrenciler aynı endişeye sahip değillerdir (Tablo 3). Velilerle yaşanan çatışmaya karşın okul idarelerinin sportif etkinliklere genel olarak destek verdiği söylenebilir (Tablo 19). Bu, Sungar'ın (13), İlköğretim okullarında beden eğitimi dersi verimliliğinde okul yöneticilerinin önemini ortaya koymak amacıyla yaptığı araştırmada ulaştığı 'ilköğretim müdürlerinin, beden eğitimi dersine önem verdikleri ve bu dersin verimliliğinde yönetici davranışlarının önemli rol oynadığı' biçimindeki sonuçla benzerdir. Bizim çalışmamızda yeterli ders malzemesine sahip olan okullarda, idarenin sportif etkinliklere desteği, kısmen yeterli ve yetersiz malzemeye sahip olunan okullardaki idarelerin desteğine göre anlamlı şekilde fazladır ($p < 0.05$), (Tablo 21). Dolayısıyla malzeme durumunun okul idaresinin desteği ile doğru orantılı olarak değişim gösterdiği söylenebilir. Diğer yandan bu çalışma, sporun geliştirilmesinde yasal sorumluluğu bulunan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü teşkilatı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında ne merkezi ne de yerel anlamda bir eşgüdüm olmadığını da ortaya koymaktadır (Tablo 18). Bütün bu sonuçlara bakıldığında okullarda verilen beden eğitimi dersleri ile beden eğitimi ve spora ait hedeflerin yeterli düzeyde gerçekleşmediği söylenebilir. Esasen Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına göre spor; bireyin hakkı, devletin ise görevidir (1982 TC Anayasası, madde 59). O nedenle bütün kurumlar söz konusu bu görev ekseninde sarmalanmış bir uygulama içine girmek mecburiyetindedir. Devlet bu amaç doğrultusunda daha 1938 yılında sporu kitlelere yaygınlaştırmak için yasal bir kurum oluşturmuş (Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü), 1986 yılında yeni bir kanunla (3289, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü) olanakları genişletmiş ve 1982 yılında da Anayasasında spora yer vermiştir. Ancak bugün bütün bu hukuki düzenlemelere rağmen Türkiye'de sporun yeteri kadar yaygınlaştığını söylemek olası değildir. Çünkü bugünün Türkiye'sinde lisanslı sporcu ve sağlık için spor yapan insan sayısı ne yazık ki nüfusun üçte birini dahi kapsamamaktadır (13). Bu tablonun oluşmasında eğitimden yönetime, tesislerin araç-gereç materyaline kadar geniş bir yelpazenin etkileri olduğu söylenebilir. **Bu anlamda öğretim kurumlarında uygulanan beden eğitimi ders formatının da ele alınıp sorgulanması gerekir. Bu bağlamda beden eğitimi derslerinin seçmeli spor dersine dönüştürülerek ihtisas sahibi beden eğitimi öğretmenleri tarafından verilmesi hedeflere ulaşma bakımından daha etkili olabilir.** Bu konuda öğretmenler de benzer görüşe sahiptir (Tablo 16–19–20). Yani öğretmenler bu tür bir uygulama ile daha verimli sonuçlara ulaşılacağına inanmaktadırlar. Bu yüzden okullardaki mevcut beden eğitimi ders formatının seçmeli spor dersi şekline getirilerek bunlara ihtisas sahibi beden eğitimi öğretmenleri görevlendirilmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Öğretmenlerin kendi uzmanlık alanında derse girmesini esas alan bu yeni modelde, spor dallarıyla ilgili temel teknikler daha doğru ve etkili işlenebilir. Önerilen yeni yapılanmada eğitim bölgesi içerisinde görevli öğretmenleri il ya da ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde bulundurarak okullara ihtiyaç ölçüsünde dönüşümlü görevlendirmek olanaklıdır. Bunun için, hava şartları, tesis, malzeme ve öğrenci sayıları gibi kıstasları dikkate almak ve müfredatta belirtilen konuları plana yerleştirmek amacıyla eğitim öğretim yılı başında bir komisyon oluşturabilir. Planlamada örneğin; A okulu için ilk ay; basketbol, ikinci ay; futbol, üçüncü ay; hentbol iken B okulu için; ilk ay futbol, ikinci ay; hentbol, üçüncü ay basketbol gibi dönüşümlü bir programlama yapılabilir. Aynı şekilde okul spor takımları da; okul spor bölgeleri biçimine dönüştürülebilir. Böylece çok daha güçlü takımların elde edilmesi ve farklı okul öğrencileri arasında arzu edilen sosyal ilişkiler tesis edilebilir. Aslında Mili Eğitim kurumlarının bir yerleşke içerisinde toplanması bu sisteme daha kolay işlerlik kazandıracaktır. **Ancak bugün için bu değişim kolay gerçekleşecek gibi görünmemektedir. Öyleyse yapılması gereken bir taraftan beden eğitimi derslerini seçmeli spor dalı dersi olarak ihtisas sahibi öğretmenlere verdirmek diğer taraftan derslerin yapılabilmesinde ihtiyaç duyulan tesis ve donanımları kurumlar arası eşgüdüm ile bütünleştirerek ortak kullanıma açmaktır.**

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Haftalık beden eğitimi ders süresi, genel ve özel amaçlara ulaşabilmek için yeterli değildir. Genelde öğrenciler beden eğitimi dersini sevmektedir. Dersi sevmeyen öğrenciler ise müfredatın sıkıcılığından şikâyetçilerdir.

Beden eğitimi dersi sonrasında öğrenciler kendilerini fazla yorgun hissetmemektedirler. Ayrıca beden eğitimi dersi, öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerinin gelişmesinde diğer derslere göre daha etkilidir.

Öğrencilerin ilgilendikleri spor dalına yönelmelerinde ve yeni bir spor dalı öğrenmelerinde beden eğitimi dersi etkisinin güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Birçok öğrenci beden eğitimi dersi sayesinde, kendilerinde var olan fakat bilmedikleri yetenek ve kabiliyetlerin farkına varmışlardır.

TAŞMEKTEPLİGİL, Y., YILMAZ, Ç., İMAMOĞLU, O., KILCIGİL, E., "İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Ders Hedeflerinin Gerçekleşme Düzeyi"

Öğretmenler müfredat konuları içerisinde daha çok bildikleri konulara geniş zaman ayırarak yıllık planlarını hazırlamaktadırlar.

Ders dışı spor çalışmaları yapılırken, daha çok yarışmalara öğrenci hazırlamaya ve okul takımlarını hazırlayıcı faaliyetlere öncelik verilmektedir.

Okul idarelerinin sportif faaliyetlere yeterli destek vermediği ve bunun da bir sonucu olarak okullarda yeterli ders araç ve gereciye sahip olunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Araştırma yapılan ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıf beden eğitimi derslerine branş öğretmenleri değil sınıf öğretmenleri girmektedir.

Öneriler

Haftalık beden eğitimi ders süreleri öğrenci ihtiyaçları ve müfredat konuları dikkate alınarak artırılmalı, derslerin formatı seçmeli spor dersi biçimine dönüştürülerek bunların spor dallarında uzmanlığı bulunan öğretmenler tarafından verilmesi sağlanmalıdır.

Sporun gelişmesinde önemli rollere sahip olan Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile Milli Eğitim Müdürlükleri arasında güçlü bir eşgüdüm gerçekleştirilmelidir.

Ders dışı egzersiz ve spor planlamaları yapılırken daha çok okulun tüm öğrencilerine hitap edecek ve onları aktif spora katabilecek etkinliklere yer verilmelidir.

Bayram öncesi yapılan hazırlıklar ders işlenmesini aksatmayacak şekilde daha dikkatli planlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Petray, C. K. Organizing physical assessment (grades K-2): Strategies for the elementary physical education specialist JOPERD, 60(6), 57-60. 1989.
- 2- Yenal, T., Çamlıyer, H., Saracaloğlu, A., İlköğretim İkinci Devre Çocuklarında Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Motor Beceri ve Yetenekler Üzerine Etkisi, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, IV,(3): S.15-16. 1999.
- 3- Çiçek, Ş., Koçak, S., Kirazcı, S., Beden Eğitimi Derslerinde Çeşitli Öğretmen ve Öğrenci Davranışlarının Öğrencilerin Derse Katılımındaki Önemi ve Sergileme Sıklığı, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VII,(4):S.12-13. 2002.
- 4- Özdemir, A. Orta Öğretimde Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Uygulanabilirliği, Çorum İli ve İlçelerindeki Farklılıkların Değerlendirilmesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun, S.2.,2000.
- 5- Harrison, J., Blakemore, C., Instructional Strategies for Secondary School Physical Education, Wmc Brown Pub, New Jersey. P. 42,1984.
- 6- Lirgg, C. D. Effects of Same-Sex Versus Coeducational Physical Education on The Self Perceptions of Middle and High School Students. Research Quarterly for Exercise and Sport, 64(3), S.324-334, 1993.
- 7- Alacaraz JE., Foucette FN., MC Kenzie TL., Sallis JF., Journal of Teaching in Physical Education, ' Effects of a Physical Education Program on Children's Manipulative Skills', Human Kinetics Publishers inc., 17, 327 – 328,1998.
- 8- Taşmektepligil, M.,Y., Sporun Yaygınlaştırılmasında Semt Sahalarının Etkinlikleri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul. S.52,1995.
- 9- Fox E.,Bowers, R. and Foss., The Physiological Basis of Physical Education and Athletics, Fourth edit, Wm.C.Brown Pub, Dubuque, Iowa.p.27, 1989.
- 10- Koçak, S., Kartal, A., 'İlköğretim Öğrencilerinin Bir öğretim Döneminde Fiziksel Uygunluk Gelişimindeki Değişimin İncelenmesi', Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VIII,(1):S.59, 2003.
- 11- Aras, A. E., İlköğretim Okullarındaki Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar: (Eskişehir İl Örneği), Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, S.71-73, 2000.
- 12- Özmen, Ö., Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni, İzmir, Ege Üniversitesi Yayını, s.25-78, 1976.
- 13- Sungar, E., İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersi Verimliliğinde Okul Yöneticilerinin Önemi ve Okul Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma (Eskişehir İl Örneği), Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s.62-69, 2000.